

België: natie of staat

DOOR ELMER KLAASEN

VORIGE KEER BESCHREEF IK DE GESCHIEDENIS VAN HET GEWEST VLAANDEREN. NU IS DE BEURT AAN DE STAAT BELGIE, DIT JAAR 156 JAAR OUD. DOOR VELEN WORDT HAAR BESTAANSRECHT ONTKEND, MAAR DE ROMEINEN KENDEN AL EEN STREEK GENAAMD BELGICA EN ALS AFZONDERLIJK GEBIED IS BELGIE NET ZO OUD ALS NEDERLAND. DIT IS HET TWEDE DEEL IN EEN REEKS OVER BRUSSEL, HET VERSCHIJNSEL BELGIE EN DE TAALSTRIJD.

BELGEN: DE DAPPERSTEN DER GALLIERS

In zijn tomeloze uitbreidingsdrift rukte Julius Ceasar 58 jaar voor het begin van onze jaartelling vanuit Gallia Narbonensis naar het noorden op. Gedwongen door intriges en gekonkel te Rome heeft hij een klinkende militaire overwinning nodig. Voor het eerst horen we nu van Belgen. Na een taaië strijd worden deze in 54 voor Christus verslagen en krijgen ze van Julius de erenaam "de dappersten der Galliërs". Onder Augustus wordt Belgica de naam voor een provincie die het latere Noord-Frankrijk en Vlaanderen omvat. Terwijl de rest van België en Nederland het mogen doen met de eervolle vermelding van Germania Inferior. Dat is te vertalen met Neder-germanie. De lage (=neder) landen hebben hun naam.

DE NEDERLANDEN: GEWESTEN OP WEG NAAR EEN STAAT

De naam Nederlanden of Lage Landen doet pas echt z'n intrede als de graven aldaar zich weinig meer aantrekken van de Hertog van Neder-Lotharingen. Er zijn dan drie grote gewesten, Vlaanderen, Brabant en Holland. Terwijl deze elkaar bevechten, strijdt het

Engelse koningshuis Plantagenet, met het huis Valois om de Franse kroon (1337-1453). Net als in 1302 moeten Franse Ridderlegers het regelmatig afleggen tegen een infanterieleger. Zo valt Jan de Goede (Valois) samen met zijn vierde zoon, Filips de Stoute, na de slag van Poitiers (1356) in Engelse gevangenschap. Jan de Goede kan de trouw van Filips wel waarden, zijn andere zonen waren zo verstandig geweest te vluchten, en beloont Filips met het hertogdom Bourgondie. Dankzij de schone, maar vooral erflandenrijke, Margaretha van Male erft hij in 1386 Vlaanderen, Duits-Bourgondie en nog wat. Zijn kleinzoon (Filips de Goede) weet beslag te leggen op Brabant (1430), Holland, Zeeland en Henegouwen (1433), Namen (1427) en Luxemburg (1451). Op het prinsbisdom Luik na zijn alle gewesten die liggen waar later België zal liggen nu onder één vorst verenigd. Tot 1795 zal dat zo blijven. De Noordelijke Nederlanden worden pas verenigd onder de Habsburger Karel de Vijfde (in 1543 met de verovering van Gelre). De Nederlanden zijn dan deel van een wereldrijk, aangezien Karel ook Spanje (met kolonien) en de Oostenrijkse landen erft. Wel probeert Karel deze gebieden tot een eenheid te smeden, een beleid dat zijn zoon Filips II met straffe hand voortzet. Mede onder leiding van ene Willem van Oranje komen de Nederlandse gewesten daar eensgezind tegen in opstand. Te Gent maken de Lage Landen in 1576 duidelijk gezamenlijk, met of zonder Filips, verder te willen gaan. Deze neemt daar geen genoegen mee en stuurt Alexander Farnesse die Artois en Henegouwen voor zich wint (Unie van Atrecht, 1578). De meeste overige provincies (alle Nederlandstalige, met uitzondering van delen van Brabant en Limburg) beantwoorden dit met de Unie van Utrecht (1579) die vele steden moeten afstaan aan het geweld van Alexander Farnesse. De scheiding is definitief.

GESCEIDEN WEGEN: DE ZUIDELIJKE NEDERLANDEN (1579-1795)

Terwijl de Noordlijke Nederlanden hun roemrijke Gouden Eeuw ingaan, en de Republiek als grote mogendheid een titanenstrijd voert tegen Frankrijk, dommelen de Zuidelijke Nederlanden in. Frankrijk breidt zich naar het Noorden en Oosten, ten koste van het Duitse Rijk, uit. De Republiek legerd troepen langs de Franse grens. Een vesting gordel moet het oprukken van de Fransen naar het noorden tot staan brengen. Als de laatste erfgename van het rijk van Filips II krankzinnig in zijn graf terecht komt, zonder de beleeftheid te hebben opgebracht voor kleine Habsburgertjes te zorgen, vinden de Koning-Stadhouder Willen III en de Oostenrijkse Habsburgers (Duitse keizers) het geen prettig gevoel dat Spanje en Frankrijk verenigd worden. De zoon van Lodewijk XIV mag geen koning van Spanje worden. Na een bloedige oorlog gaan in de vrede van Utrecht de Spaanse Nederlanden naar de Oostenrijkse Habsburgers. Ze blijven echter onverminderd het strijdtoneel en speelbal van de grote mogendheden. In 1795 worden deze gewesten dan ook door landhongerige Revolutionaire Franse troepen ingelijfd. Frankrijk strekt zich dan tot aan de Rijn uit.

De Oostenrijkse Nederlanden worden volledig bij Frankrijk ingelijfd. Antwerpen wordt even Frans als Lyon of Bordeaux. De oude grenzen van de gewesten verdwijnen, net als in Frankrijk, en maken plaats voor departementen. In 1814 kan niemand zich deze meer herinneren, de Franse provinciale herindeling blijkt definitief. Frans wordt de voertaal, van enig "nationaal" verzet is geen sprake. Als in 1815 ene Willem van Oranje koning wil worden van het Koninkrijk der Nederlanden, dat Noord en Zuid herenigd (na ruim twee eeuwen scheiding), is het enige alternatief dat daar wordt bedacht terugkeer van de Oostenrijkers.

Willem I zijn beleid wordt in de eerste jaren door de liberalen gewaardeerd. In het Zuiden wordt een staal- en textielindustrie opgezet en worden kanalen gegraven. Het vaart economisch wel bij de hereniging. Indie is er voor de afzet en grondstoffen, het Noorden voor geld en handel, en het Zuiden voor nijverheid, industrie en arbeiders. Willem wil van zijn koninkrijk, dat is gesticht als buffer tegen Frankrijk, een eenheidsstaat maken. Het Zuiden moet vernederlandsen, de liberale (franstalige) burgerij wil dat niet. Ook is er onvrede over het autoritaire bewind van Willem I, die gas moet terugnemen. Een andere oppositiegroep is de Rooms-katholieke geestelijkheid. Reaactionair en nog uit de Franse tijd.

DE OPSTAND 1830-1831

In 1830 breken er in Brussel na een opera-uitvoering relletjes uit. Heel Brussel komt, naar voorbeeld van Parijs, in opstand tegen de koning. Prins Willem, buitengewoon gewefd, komt naar Brussel, maar hij kan de heethoofden niet afkoelen. Het leger dat hem volgt valt zo knullig aan dat het moet terugtrekken. Alle Waalse provincies, en later ook de Vlaamse, komen nu in opstand tegen "de Hollanders". Zuidelijke soldaten desertteren op grote schaal uit de gemengde legereenheden. Om een aanval van de rebellen af te slaan laat prins Willem Antwerpen platgooien. Daarna is hij niet meer zo geliefd, de Oranjes hebben het in het Zuiden verbruit. Het conflict tussen twee zuidelijke kampen: liberalen en katholieken tegenover een centralistisch-autocratisch bewind wordt tot een "nationale" opstand. De zuidelingen, die zichzelf Belgen gaan noemen (naar Julius dappere Galliers), zoeken voor hun staat een koning. De zoon van Louis Philippe (de Franse koning) mag niet van zijn vader omdat die bang is dat Engeland dat niet leuk zou vinden. Het wordt Leopold van Saksen-Coburg. In Duitsland liepen toen nog genoeg prinsesjes rond die wel koning wilden worden. Engeland aanvaardt de afscheiding, en als in 1831 Willem I België binnenvalt (Tiendaagse veldtocht) wordt hij door Frankrijk (met toestemming van Engeland) gedwongen de aftocht te blazen. Alleen de tsaar had beloofd te helpen, maar diens troepen hadden de handen vol aan de immer opstandige Polen. België ontstaat en wordt door de revolutionaire raad gezien als ééntalig Frans. Dat niet alle inwoners het daar op den duur mee eens zijn zal ik in de volgende Demo duidelijk maken. Ik zal dan de aandacht richten op het ontstaan van de taalgrenzen en de taalstrijd.

E.K.